

Zvyšování environmentální udržitelnosti prostřednictvím reformy smluvního práva

RITA SIMON*

Enhancing environmental sustainability through reforming the contract law

Summary: Originally, European consumer law was framed for boosting the internal market and welfare. The main aim of consumer legislation was “through the achievement of a high level of consumer protection, to contribute to the proper functioning of the internal market”. However, since the growing awareness of planetary boundaries and climate change, consumer habits acquired a different accent in European lawmaking. To ensure the European Union’s commitments towards the UN Sustainable Development Goals, a more sustainable single market for businesses and consumers was to be achieved. Thus, the first packages of Sustainable Consumption and Production targeted only production and, slowly but steadily, consumer legislation opens up to this trend. The new Consumer Directive, which should re-draft and modernise the Consumer’s Sales Law, was the first step towards enhancing environmental sustainability in consumption. Ensuring longer durability of consumer goods via longer warranty periods, and software updates enabling consumers to require repair are the two mentioned aims of the Directives to encourage more sustainable consumption patterns and a circular economy. This article will investigate how far the Czech implementation contributed to these aims. After a brief explanation why promoting sustainability is a binding target for the European and national legislator (1), national best practices will be presented which are designed to improve sustainability through contract law in other European countries (2), and finally, it will be followed by an analysis of how far the Czech transposition of Directive 2019/771/EU ensures these targets (3).

Keywords: sustainability, durability, consumer sales law, Directive 2019/771/EU, contract law

Evropské spotřebitelské právo¹ bylo původně vytvořeno za účelem posílení vnitřního trhu a blahobytu. Hlavním cílem spotřebitelské legislativy bylo „přispět prostřednictvím dosažení vysoké úrovně ochrany spotřebitelů ke správnému fungování vnitřního trhu“.² Od doby, kdy se zvýšilo povědomí o omezených možnostech této planety a klimatických změnách, se však důraz na spotřebitelské zvyklosti v evropském zákonodárství změnil. K zajištění závazků Evropské unie vůči cílům udržitelného rozvoje OSN bylo třeba vybudovat udržitelnější jednotný trh pro podniky a spotřebitele. První balíčky Udržitelné spotřeby a výroby se tedy zaměřovaly pouze na výrobu a pomalu, ale jistě se tomuto trendu otevírá i spotřebitelská legislativa. Nové

spotřebitelské směrnice o některých aspektech smluv o prodeji zboží,³ které měly přepracovat a modernizovat evropské právo o prodeji zboží spotřebiteli, byly prvním krokem k posílení environmentální udržitelnosti spotřeby. Zajištění delší trvanlivosti spotřebního zboží⁴ prostřednictvím delší záruční doby a právo požadovat opravu coby nápravu⁵ jsou dva cíle zmíněných směrnic, které mají podpořit udržitelnější vzorce spotřeby a oběhové hospodářství.

Tento článek bude zkoumat, nakolik k naplnění těchto cílů přispěla česká implementace. Po stručném vysvětlení, proč je podpora udržitelnosti závazným cílem pro evropské i národní legislativy (1), budou představeny osvědčené národní postupy, které jsou určeny

* Autorka působí jako je vědecká pracovnice Ústavu státu a práva AV ČR. Tento článek vznikl jako součást řešení projektu Ústavu státu a práva AV ČR Právo ochrany klimatu podpořeného v rámci prémie Lumina quaeruntur udělené Akademií věd ČR. E-mail: rita.simon@ilaw.cas.cz.

¹ Podrobně REICH, N., MICKLITZ, H. W., ROTT, P. et al. *European Consumer Law*. Intersentia, Cambridge 2014.

² Článek 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES.

³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/771 ze dne 20. května 2019 o některých aspektech smluv o prodeji zboží, o změně nařízení (EU) 2017/2394 a směrnice 2009/22/ES a o zrušení směrnice 1999/44/ES. (dále jen „SPZ“).

⁴ Preambule bod 32. SPZ (n. 3) používá pojem trvanlivost, OZ ale hovoří o životnosti, kvůli tomu u analýzy směrnice SPZ používáme pojem trvanlivost.

⁵ Preambule bod 48 SPZ.

ke zlepšení udržitelnosti prostřednictvím smluvního práva v jiných evropských zemích, (2) a nakonec bude analyzováno, nakolik česká transpozice směrnice 2019/771/EU dosažení těchto cílů zajišťuje (3).

Podpora udržitelnosti jako závazného cíle

Mezinárodní a evropské závazky

Dosažení udržitelného rozvoje je celosvětovou výzvou, která by měla být respektována a posilována prostřednictvím národních politik zemí OSN. Koncept udržitelného rozvoje byl formulován ve zprávě Brundtlandové „Naše společná budoucnost“⁶ v roce 1987, ale trvalo dalších 23 let, než začala být udržitelná spotřeba chápána jako univerzální výzva prostřednictvím rezoluce Valného shromáždění OSN⁷. Od té doby je „odpovědná spotřeba a výroba“ považována za 12. cíl udržitelného rozvoje, který by měl být implementován do strategického rámce národních vlád a mělo by ho být dosaženo do roku 2030. Česká vláda připravila svou strategii v roce 2017,⁸ ale dokument uvádí pouze snížení nároků na zdroje a lepší ochranu spotřebitelů prostřednictvím dohledu nad trhem,⁹ díky čemuž by mělo být dosaženo udržitelné spotřeby.¹⁰

Na evropské úrovni je podpora udržitelného rozvoje spojena s požadavky na ochranu životního prostředí a měla by být začleněna do definování a provádění všech strategií a činností Společenství. Tento požadavek byl původně zakotven ve Smlouvě z Nice¹¹ z roku 2002 v čl. 6 Smlouvy o ES, ale později byl Lisabonskou smlouvou¹² přesunut do článku 11 Smlouvy o fungování EU.¹³ Dle této „Požadavky na

ochranu životního prostředí musí být integrovány do definice a implementace strategií a aktivit EU, zejména s ohledem na podporu udržitelného vývoje.“ Dále se Smlouva o ES v preambuli (9) zmiňuje o udržitelném rozvoji jako o limitu pro podporu hospodářského a společenského pokroku; je zajímavé, že nejen v souvislosti s vytvářením vnitřního trhu; ale i ohledně vnějších činností Unie prostřednictvím čl. 21, odst. 2, písm. f) Smlouvy o ES. To znamená, že pokud jde o všechny vnitřní a vnější strategie a činnosti Evropské unie, měl by být podporován udržitelný rozvoj.¹⁴

Odpovědnější výroba v EU, ale nízký důraz na spotřebu

V návaznosti na tyto cíle je Evropská unie plně odhodlána sehrávat aktivní roli při maximalizaci pokroku směřujícího k plnění cílů udržitelného rozvoje.¹⁵ Zatímco „odpovědná výroba“ je do evropských strategií poměrně dobře začleněna, zdá se, že evropská legislativa se stále zdráhá povzbuzovat spotřebitele k udržitelnějšímu chování.

Evropská komise se zaměřila na udržitelnější výrobu, již v roce 1992 začala vytvářet dobrovolné systémy ekoznaček a o několik let později začala označovat spotřebu energie domácích spotřebičů¹⁶ a regulovat nezbytný ekodesign¹⁷ některých výrobků. V roce 2008 navrhla první balíček týkající se udržitelné spotřeby a výroby a udržitelných průmyslových strategií,¹⁸ který obnášel rozšíření působnosti obou pilířů ekologičtější výroby. Směrnice o ekodesignu i směrnice o energetickém štítkování byly rozšířeny na nové kategorie výrobků.¹⁹ V rámci Zelené dohody se plánuje ještě významnější rozšíření. Kromě

⁶ Dostupné na <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>.

⁷ Rezoluce OSN (2015) přijatá generálním shromážděním 25. září 2015: Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development (A/RES/70/1), dostupné na <https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/>.

⁸ Vláda ČR vytvořila svou Agendu 2030 v roce 2017, dostupné na https://www.vlada.cz/assets/ppov/udrzitelny-rozvoj/projekt-OPZ/Strategic_Framework_CZ2030.pdf.

⁹ Dostupné na https://www.cr2030.cz/strategie/wp-content/uploads/sites/2/2018/05/Strategic_Framework_CZ2030_graphic2.compressed.pdf, str. 30.

¹⁰ SIMON, R. Spotřeba, udržitelnost a změna klimatu. In: Müllerová, H. a kol. *Klimatické právo*. Wolters Kluwer, Praha 2022 (manuskript in print).

¹¹ Smlouva o Evropské unii (konsolidované znění 2002), *Úř. věst.* C 325, 24. 12. 2002, str. 5–32.

¹² Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství, podepsaná v Lisabonu dne 13. prosince 2007, *Úř. věst.* C 306, 17. 12. 2007, str. 1–271.

¹³ Článek 11 Smlouvy o fungování Evropské unie (bývalý článek 6 Smlouvy o ES).

¹⁴ KODEK, G., LEUPOLD, P. *Gewährleistungsrecht*. Manz, Wien 2019, str. 38.

¹⁵ Dostupné na <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/11011074/KS-02-20-202-EN-N.pdf/334a8cfe-636a-bb8a-294a-73a052882f7f?t=1592994779000>

¹⁶ Směrnice Rady 92/75/EHS ze dne 22. září o uvádění spotřeby energie a jiných zdrojů na energetických štítcích spotřebičů pro domácnost a v normalizovaných informacích o výrobku.

¹⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/32/ES ze dne 6. července 2005 o stanovení rámce pro určení požadavků na ekodesign energetických spotřebičů a o změně směrnice Rady 92/42/EHS a Evropského parlamentu a Rady 96/57/ES a 2000/55/ES.

¹⁸ Evropská komise: Akční plán udržitelné spotřeby a výroby a udržitelné průmyslové politiky COM (2008) 397 final.

¹⁹ Směrnice Rady 92/75/EHS ze dne 22. září o uvádění spotřeby energie a jiných zdrojů na energetických štítcích spotřebičů pro domácnost a v normalizovaných informacích o výrobku, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/30/EU ze dne 19. května 2010 o uvádění spotřeby energie a jiných zdrojů na energetických štítcích výrobků spojených se spotřebou energie a v normalizovaných informacích o výrobku, nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1369 ze dne 4. července 2017, kterým se stanoví rámec pro označování energetickými štítky a zrušuje směrnice 2010/30/EU, nařízení (EU) 2019/2013 o označování elektronických displejů energetickými štítky a směrnice 2009/125/EC o produktech souvisejících s energií, nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2019/2013 ze dne 11. března 2019, kterým se doplňuje nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1369, pokud jde o označování elektronických displejů energetickými štítky, a zrušuje nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) č. 1062/2010, prováděcí nařízení Komise (EU) 2021/535 ze

elektrospotřebičů by se měl požadavek směrnice o ekodesignu vztahovat na co nejširší škálu spotřebního zboží včetně textilu, nábytku a chemikálií. Vedle energetické úspornosti je nejdůležitějším úkolem pro všechny strategické oblasti efektivní využívání zdrojů a udržitelnost.

Prvního kroku k začlenění udržitelnosti do právních předpisů souvisejících se spotřebou bylo dosaženo modernizací evropského práva o prodeji zboží spotřebiteli v roce 2019. Tyto první směrnice: směrnice 2019/771/EU o některých aspektech smluv o prodeji zboží²⁰ (dále jen „SPZ“) a směrnice 2019/770/EU o poskytování digitálního obsahu a digitálních služeb²¹ (dále jen „DODS“) sice vykazují nízké ambice směrem k tomuto cíli (směrnice SPZ se o udržitelné spotřebě zmiňuje pouze dvakrát, poprvé v souvislosti s trvanlivostí výrobků²² a podruhé v souvislosti s požadavky na opravu²³; směrnice DODS v preambuli požadavků tyto cíle nezmiňuje), nicméně některé požadavky obsažené v obou směrnících udržitelnou spotřebu podporují.

První novinka spočívá v tom, že trvanlivost, funkčnost, kompatibilita a v případě digitálního obsahu dostupné aktualizace se stávají objektivními kritérii na jakost zboží podle čl. 7, odst. 1 SPZ a čl. 8, odst. 1 DODS. To znamená, že nabízené zboží by mělo mít takovéto vlastnosti – kromě splnění jakéhokoli subjektivního požadavku –, jinak bude plnění prodávajícího postrádat jakost a spotřebitel může požadovat nápravu.

Jako druhá novinka byla přidána dvouletá odpovědnost za vady pro digitální obsah a služby podle čl. 11 DODS. Pokud jde o běžné spotřební zboží, členské státy získaly právo zavést delší dobu než dva roky podle čl. 10, odst. 3 SPZ a v případě použitého zboží byla odpovědnost za vady prodloužena na jeden rok podle čl. 10, odst. 6 DODS. Dalším požadavkem, který by mohl podpořit větší trvanlivost v praktickém smyslu, bylo prodloužení doby domněnky vady až na jeden rok od prodeje podle čl. 11 SPZ a čl. 12 DODS.

S ohledem na tato pravidla by prodejce měl do jednoho roku po dodání prokázat, že již před prodejem problém neexistoval.

Navzdory těmto zlepšením směrnice bohužel nepodpořily udržitelnější nápravná opatření, což kritizovala řada odborníků.²⁴ Oprava, udržitelnější nápravný prostředek, nebyla upřednostněna před nahrazením a další relevantní otázky související s životním prostředím, jako je dostupnost náhradních dílů či udržitelné dodávání, nebyly zmíněny. Ani regulace minimální životnosti ve směrnici o ekodesignu²⁵ nebyla propojena s požadavky na trvanlivost, což by vytvořilo synergii mezi těmito odlehlými legislativními oblastmi a jasně podpořilo delší životnost výrobků. Některé z těchto otázek jsou zmíněny v novějších strategiích, např. ve spotřebitelské agendě Posílení odolnosti spotřebitelů pro udržitelné oživení,²⁶ ale stále není jisté, jak rychle se evropská legislativa k těmto otázkám přikloní. Zatím Rada schválila pouze nový program²⁷.

Osvědčené postupy v Evropě směřující k opravitelnosti a trvanlivosti

Evropská legislativa sice vytvářela udržitelnější řešení prostřednictvím smluvního práva při modernizaci směrnice o prodeji zboží spotřebiteli pouze zdrženlivě, národním zákonodárcům však nic nebrání v tom, aby posílili vyšší úroveň udržitelnosti. Ani maximálně harmonizační přístup směrnic nevytváří překážky, jednak kvůli neochotě vytvářet pravidla týkající se těchto otázek, jednak proto, že SPZ obsahují některá otevřená pravidla pro členské státy, např. pro zavedení delší doby odpovědnosti za vady podle čl. 10, odst. 3 SPZ, nebo delší obrát důkazního břemene podle čl. 11, odst. 2 SPZ. Několik členských států vytvořilo právní požadavky, jejichž cílem je prodloužit životnost výrobků nebo zpřístupnit náhradní díly pro opravy. Za průkopníky jsou považováni zákonodárci skandinávských zemí, jako je Finsko a Švédsko,

dne 31. března 2021, kterým se stanoví pravidla pro uplatňování nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/2144, pokud jde o jednotné postupy a technické specifikace pro schvalování typu vozidel a systémů, konstrukčních částí a samostatných technických celků určených pro tato vozidla, pokud jde o jejich obecné konstrukční vlastnosti a bezpečnost, a nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2019/2013 ze dne 11. března 2019, kterým se doplňuje nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1369, pokud jde o označování elektronických displejů energetickými štítky, a zrušuje nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) č. 1062/2010.

²⁰ N. 3.

²¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/770 ze dne 20. května 2019 o některých aspektech smluv o poskytování digitálního obsahu a digitálních služeb.

²² Preambule bod 32. SPZ (n. 3.).

²³ Preambule bod 48. SPZ (n. 3.).

²⁴ GOOL, E.V., MICHEL, A. The New Consumer Sales Directive 2019/771 and Sustainable Consumption: a Critical Analysis. *EuCML*, 2021, č. 1, str. 136–148.

²⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/125/ES ze dne 21. října 2009 o stanovení rámce pro určení požadavků na ekodesign výrobků spojených se spotřebou energie.

²⁶ Sdělení komise Evropskému parlamentu a radě Nový program pro spotřebitele. Posílení odolnosti spotřebitele pro udržitelné oživení. COM/2020/696 final.

²⁷ Na zasedání konaném dne 22. února 2021, dostupné na <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6364-2021-INIT/cs/pdf>.

a dále Francie, Nizozemsko, Španělsko a Portugalsko.

Z hlediska transpozice pravidel podpory udržitelnosti je třeba zmínit tři různé typy řešení.

- Někteří zákonodárci členských států, například z Nizozemska, umístili tato pravidla do svého smluvního práva;
- většina z nich je umístila do zvláštního spotřebitelského práva, např. ve Španělsku, Finsku nebo Švédsku;
- některé zásady na podporu udržitelnosti jsou zajištěny pravidly oběhového hospodářství, např. ve Francii, nebo prostřednictvím *soft law* v Nizozemsku. Francouzský zákon týkající se boje proti odpadům a oběhové hospodářství²⁸ ukládá např. výrobcům některých výrobků informační povinnost týkající se trvanlivosti, opravitelnosti a dopadu na životní prostředí a upravuje používání repasovaných (refurbished) výrobků.

Pokud jde o zákonnou záruční dobu, která významně ovlivňuje prosazení uvedených principů a zásad, je třeba poznamenat, že šest členských států využilo možnosti čl. 10, odst. 3 SPZ a prostřednictvím svého spotřebitelského nebo smluvního práva vytvořily delší než dvouleté doby, po které prodávající odpovídá za vady. Ve Švédsku se uplatňuje obecná tříletá lhůta,²⁹ podobně jako ve Španělsku,³⁰ Portugalsku³¹ a Finsku.³² Zajímavé je, že země Common Law, jako je Spojené království³³ a Irsko³⁴, přijaly mnohem delší odpovědnost za vady, než stanovuje směrnice SPZ. V těchto zemích je doba obvykle šestiletá. Ve Španělsku³⁵ lze běh lhůty pozastavit v případě opravy nebo výměny, což *de facto* znamená prodloužení práv. Jiný typ prodloužení byl použit ve Francii, kde se v případě opravy doba odpovědnosti za vady automaticky prodlužuje o 6 měsíců a v případě výměny se

obnovuje.³⁶ Ve Finsku začíná plynout v okamžiku, kdy kupující zjistí vadu, což může rovněž prodloužit dobu, po kterou prodávající odpovídá. Nejzajímavější přístup zvolilo Nizozemsko,³⁷ které odpovědnost za vady váže na předpokládanou životnost zakoupeného zboží. Spotřebitelé v Nizozemsku mohou tvrdit, že jakost zboží musí trvat tak dlouho, jak dlouhé je předpokládané opotřebení výrobku v důsledku očekávané životnosti zboží. U tohoto přístupu se předpokládá pozitivní soudní výklad, ale *soft law* může uvádět očekávanou životnost u různých kategorií výrobků³⁸ a pro soudy zřejmě nepředstavuje problém interpretovat slíbenou životnost jako závazné prohlášení. Toto řešení směřuje k propojení stávajících požadavků na minimální životnost, které uvádí směrnice o ekodesignu, se smluvním právem a podporuje jej velmi mnoho odborníků.³⁹

Hierarchie opravných prostředků se v rámci SPZ nezměnila, takže oprava a výměna zboží v případě vady je stále pro spotřebitele první hlavní volbou.⁴⁰ Několik členských států proto začalo prosazovat opravu jako první prostředek nápravy, většinou však mimo oblast smluvního práva. Švédsko například zavedlo daňové úlevy pro činnosti spojené s opravami a repasováním.⁴¹ Ve Slovinsku, Portugalsku a Španělsku je regulována dostupnost náhradních dílů. Zatímco ve Slovinsku⁴² by měly být náhradní díly pro domácí spotřebiče a vozidla k dispozici nejméně tři roky po uplynutí záruky, ve Španělsku⁴³ a Portugalsku⁴⁴ by měl výrobce zajistit dostupnost náhradních dílů pro všechny druhy výrobků, a to po dobu 10 let od uvedení posledního kusu zboží na trh, což je částečně kritizováno jako velká zátěž pro výrobce. Od ledna 2022 byla ve Francii zavedena povinnost nabízet spotřebitelům opraváře, kteří provádějí údržbu a opravy elektrických

²⁸ Zákon Francouzské republiky č. 2020-105 z 10. února 2020.

²⁹ Ust. § 23 Konsumentköplag (1990:932).

³⁰ Článek 120 (1) Texto Refundido de la Ley General de Defensa de los Consumidores y Usuarios.

³¹ Článek 48 (1b) Lei n.º 24/96, que estabelece o regime legal aplicável à defesa dos consumidores.

³² Ust. § 16 Kuluttajansuojalaki (1978/38).

³³ Ve Spojeném království je záruční doba podle obecného zákona obvykle 6 let a Consumer Rights Act z roku 2015 užívá termíny ve smyslu obecného zákona. Období odstoupení od smlouvy je proto mnohem delší, než požadují Cíle udržitelného rozvoje.

³⁴ Statutory Instruments No. 11 z roku 2003.

³⁵ Článek 122, Texto Refundido de la Ley General de Defensa de los Consumidores y Usuarios.

³⁶ Článek 22, Zákon Francouzské republiky č. 2020-105 z 10. února 2020.

³⁷ Článek VII.17 (2) and VII.23, Burgerlijk Wetboek.

³⁸ UNETO-VNI Tabel met gemiddelde gebruiksduurverwachtingen, dostupné na <https://www.technieknederland.nl/onze-leden/waar-staan-onze-leden-voor/gebruiksduurverwachting>

³⁹ ZINNER, M. Nachhaltiges Gewährleistungsrecht – Reality Check. In: Reiffenstein, M., Blaschek, B. *Konsumentenpolitisches Jahrbuch 2021, Verlag Österreich*, Wien 2021, str. 27 a GOOL, E. V., MICHEL, A. The New Consumer Sales Directive 2019/771 and Sustainable Consumption: a Critical Analysis. *EuCML*, 2021, č. 1, str. 136–142.

⁴⁰ TERRY, E. A Right to Repair? Towards Sustainable Remedies in Consumer Law. *European Review of Private Law*, 2019, č. 4, str. 851–874.

⁴¹ Pracovní dokument zaměstnanců komise Zpráva o posouzení dopadů – Doprovodný dokument – Návrh Směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice 2005/29/ES a 2011/83/EU, pokud jde o posílení postavení spotřebitelů pro účely ekologického přechodu prostřednictvím lepší ochrany proti nekalým praktikám a lepších informacím, Brussels, 30. 3. 2022, SWD(2022) 85 final, str. 147.

⁴² Ibid, str. 149.

⁴³ Článek 127, Texto Refundido de la Ley General de Defensa de los Consumidores y Usuarios.

⁴⁴ Článek 21, vyhláška 67/2003.

a elektronických spotřebičů, aby se spotřebitelé místo nových dílů rozhodli pro náhradní díly, které pocházejí z oběhového hospodářství.⁴⁵

Malá ochota podporovat udržitelnost v České republice

Ambice české legislativy posílit environmentální udržitelnost a oběhové hospodářství prostřednictvím transpozice SPZ a DODS se bohužel oproti zahraničí zdají být velmi malé.

Legislativa sice aktualizovala objektivní požadavky na jakost, ale nevyužila volitelnou možnost prodloužit dobu odpovědnosti prodejců za vady, kterou členské státy mají. Nebyly vytvořeny ani normy pro zajištění dostupnosti náhradních dílů. A ani životnost se nedostala na seznam požadavků na předmluvní informace, pouze funkčnost, kompatibilita a interoperabilita podle § 1820, písm. r) občanského zákoníku⁴⁶ (dále jen „OZ“).

Životnost, objektivní požadavek jakosti

Jako pozitivní lze hodnotit, že znění § 2161 OZ nyní odráží jak subjektivní, tak objektivní požadavky stanovené v čl. 6 a 7 SPZ. Otázka „trvanlivosti“ (životnosti) byla přenesena do § 2161 odst. 2 OZ, který výslovně uvádí, že předmět musí odpovídat množstvím, jakostí a jinými vlastnostmi, včetně životnosti, funkčnosti, kompatibility a bezpečnosti, obvyklým vlastnostem předmětů téhož druhu, které může kupující rozumně očekávat, a to i s ohledem na veřejné prohlášení prodávajícího nebo jiné osoby v témže smluvním řetězci, zejména prostřednictvím reklamy nebo označení.

Životnost je tedy obecný pojem, který bude vykládán jako obecná schopnost zboží zachovat si požadované funkce a výkonnost při běžném užívání, tj. v souladu se SPZ. Při výkladu je kladen velký důraz na právní předpisy a technické normy, které je třeba dodržet při posuzování vhodnosti předmětu pro účel použití. Bohužel nová úprava výslovně neupravuje propojení ustanovení o očekávané životnosti technických norem⁴⁷ se smluvní odpovědností. Zda česká legislativa v budoucnu propojí očekávanou životnost zakoupeného zboží se smluvními zárukami,

tak jak je to praktikováno v Nizozemsku,⁴⁸ je sporné.

Dalším problémem je, že česká transpozice § 2161, odst. 2 OZ nedefinovala prohlášení výrobce jako závazný objektivní požadavek na jakost zboží, nicméně čl. 7, odst. 1, písm. d) SPZ se o něm zmiňuje. Pokud jde o českou implementaci, jsou veřejná prohlášení prodávajícího nebo jiné osoby v témže smluvním řetězci, zejména v reklamě nebo na etiketě, rozhodující pro množství, kvalitu a další vlastnosti zboží, které může spotřebitel rozumně očekávat. Proto bude úkolem obecných soudů zahrnout do tohoto okruhu i prohlášení výrobců, pokud prokazují, jaké vlastnosti má výrobek mít.

Pokud jde o digitální služby a obsah, čl. 7, 8 a 9 DODS, které byly transponovány do § 2389i OZ,⁴⁹ stanovily stejnou strukturu subjektivních a objektivních požadavků jako u běžného zboží. Ustanovení § 2389c OZ dále vyžaduje, aby zboží bylo bez vad a aby poskytovatel poskytl uživateli nejnovější verzi digitálního obsahu dostupnou v okamžiku uzavření smlouvy. Podle § 2389d OZ poskytovatel zajistí, aby uživatel obdržel dohodnuté aktualizace digitálního obsahu, jakož i nezbytné aktualizace, které zajistí, že digitální obsah zůstane po dobu trvání smlouvy bez vad, a bude na ně upozorněn. Doba odpovědnosti prodávajícího se však u digitálního obsahu jeví jako méně problematická, neboť vzhledem ke zvláštnosti tohoto druhu výrobků a služeb v případě nepřetržitého poskytování odpovídá prodejce za vadu po celou dobu trvání závazku/povinnosti podle § 2389c, odst. 1 OZ ve spojení s § 2161b odst. 2 OZ. V případě, že byl digitální obsah poskytnut najednou, je záruční doba podle 2389k OZ dva roky od jeho zpřístupnění.

Oprava, první možnost nápravy?

Nová úprava § 2169 OZ mírně pozměňuje bývalou hierarchii opravných prostředků v případě vady. Podle nových pravidel jsou výměna a oprava jasnými prvními možnostmi na stejné úrovni a odstoupení od smlouvy a snížení ceny jsou druhými možnostmi nápravy. Tato hierarchie byla stanovena již ve čl. 3

⁴⁵ Článek 19, II, Zákon Francouzské republiky č. 2020-105 z 10. února 2020.

⁴⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁴⁷ Směrnice 2009/125/EC je však transponována do českého právního systému zákonem 406/2000 Sb., o hospodaření energií, a zvláštní opatření ohledně ekodesignu určuje vyhláška 319/2019 Sb., která stanovuje závazné požadavky na štítkování i pro spotřebitele, ale k propojení se závazky danými smluvním právem nedošlo.

⁴⁸ GOOL, E. V., MICHEL, A. The New Consumer Sales Directive 2019/771 and Sustainable Consumption: a Critical Analysis. *EuCML*, 2021, č. 1, str. 142.

⁴⁹ Oddíl 2389f reguluje poskytnutí digitálního obsahu, který je poskytnut okamžitě. Subjektivní a objektivní požadavky jsou stanoveny v oddílu 2389i OZ.

starší směrnice 1999/44/ES⁵⁰, ale původní česká implementace byla komplikovaná a ne zcela v souladu se směrnicí.

Podmínkou pro uplatnění první možnosti nápravy je podle § 2169 odst. 1 OZ to, že zvolený způsob odstranění vady nesmí být nemožný nebo nepřiměřeně nákladný a alternativní způsob nápravy nesmí vést ke značným obtížím pro spotřebitele.⁵¹ Pouze v prvních dvou případech může prodávající odmítnout provedení těchto prvních možností nápravy.

Pokud jde o další možnosti nápravy (odstoupení od smlouvy nebo snížení ceny), je příznivé, že nové úpravy v § 2171 OZ nyní jasně stanoví, v jakých případech je může kupující využít. Tyto dvě možnosti jsou k dispozici pouze tehdy, pokud a) prodávající odmítl vadu odstranit nebo ji neodstranil nebo b) vada se projeví opakovaně⁵² nebo c) vada je podstatným porušením smlouvy nebo d) z prohlášení prodávajícího nebo z okolností je zřejmé, že vada může být odstraněna pouze se značnými obtížemi pro kupujícího.⁵³ Odstoupení od smlouvy je však možné pouze v případě, že vada není nepodstatná.

Nová pravidla přinášejí dvě novinky. První je ta, že v případě, že se vada vyskytne opakovaně, může spotřebitel uplatnit své právo – nejen na odstoupení od smlouvy, ale i na snížení ceny. A druhá, ještě důležitější, je obrácené důkazní břemeno týkající se míry vady. S ohledem na § 2171, odst. 3 OZ musí prodejce do budoucna prokázat, zda se jedná o závažnou či nevýznamnou vadu. To znamená, že například v případě zmanipulovaného softwaru automobilu⁵⁴ nebo jiného složitějšího zboží by měl nevýznamnost vady prokázat prodejce. Toto pravidlo rozhodně usnadní uplatnění opravných prostředků spotřebitelem v případě vady.

I přes tyto významné novinky posilující práva spotřebitelů je třeba poznamenat, že česká pravidla nenabádají spotřebitele k volbě udržitelnějšího prostředku nápravy. Rovněž méně kladou důraz na to, zda prodejce nabídne udržitelnější prostředky nápravy prostřednictvím obchodních záruk. Často praktikovaná okamžitá výměna vadného zboží za nový výrobek se k udržitelnějším možnostem nepočítá.⁵⁵

Závěr

Dosažení udržitelného rozvoje je celosvětovou výzvou, neboť podle Smlouvy z Nice a čl. 6 Smlouvy o ES by měl být udržitelný rozvoj podporován ve všech vnitřních i vnějších strategiích a činnostech Evropské unie. V návaznosti na tyto cíle by měla být „odpovědná výroba a spotřeba“ jako 12. cíl udržitelného rozvoje významně začleněna do evropských strategií. Zatímco směrem k odpovědnější výrobě učinila evropská legislativa důležité kroky, stále se zdráhá motivovat spotřebitele k odpovědné spotřebě. Při modernizaci evropského práva o prodeji zboží v roce 2019 dala evropská legislativa najevo jen malou snahu o dosažení tohoto cíle. Dokud stála trvanlivost objektivním kritériem jakosti zboží, úprava minimální životnosti ve směrnici o ekodesignu nebyla propojena s požadavky na trvanlivost ve SPZ, a dále oprava nebyla preferovaným nápravným opatřením. Národním zákonodárcům však nic nebránilo v tom, aby zvýšili úroveň udržitelnosti. Několik členských států vytvořilo právní požadavky, jejichž cílem je prodloužit životnost výrobků nebo zpřístupnit náhradní díly pro opravy. Za průkopníky jsou považováni zákonodárci skandinávských zemí, jako je Finsko a Švédsko, a dále Francie, Nizozemsko, Španělsko a Portugalsko.

Ambice českých zákonodárců posílit environmentální udržitelnost a oběhové hospodářství prostřednictvím implementace DODS a SPZ se zdají být velmi nízké. Legislativa sice aktualizovala objektivní požadavky na jakost a doplnila je o trvanlivost, ale nevyužila volitelnou možnost, poskytnutou členským státům, prodloužit dobu odpovědnosti prodejců. Normy, které by propojily prohlášení výrobců nebo prodejců o životnosti, nebyly propojeny se smluvní odpovědností. Dostupnost náhradních dílů není vyžadována a informace o trvanlivosti/životnosti výrobku se nedostaly na seznam požadavků na předmluvní informace. Jedinou pozitivní novinkou jsou mírné změny v původní hierarchii opravných prostředků v případě vady. Podle nových pravidel jsou výměna a oprava jasnými možnostmi první volby stejné důležitosti a odstoupení od smlouvy a snížení ceny jsou až dalšími možnostmi nápravy.

⁵⁰ Směrnice 1999/44/EC Evropského parlamentu a Rady z 25. května 1999 o určitých aspektech prodeje spotřebitelského zboží a souvisejících zárukách.

⁵¹ Všeobecná opatření oddílů 1923, 2106 a 2107 o právech vznikajících z chybného fungování se neuplatňují.

⁵² O rozhodnutí Nejvyššího soudu spis č. 33 Cdo 1323/2013 z 31. 3. 2011, pokud byla vada odstraněna a vyskytne se znovu.

⁵³ TICHÝ, L. § 2169. In: Švestka et al. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V (§ 1721–2520, relativní majetková práva)*. 1. část. Praha 2014, str. 980.

⁵⁴ Pokud jde o rozhodnutí Evropského soudního dvora C-145/20, článek 3(6) směrnice 1999/44 musí být interpretován tak, že nedostatek jakosti spočívající v přítomnosti porouchaného zařízení ve vozidle, jehož používání je zakázáno článkem 5(2) nařízení č. 715/2007, nelze klasifikovat jako „nevýznamný“ ani v případě, kdy by si spotřebitel dotčené vozidlo stejně zakoupil, i kdyby si byl vědom existence a fungování onoho zařízení.

⁵⁵ TERRY, E. A Right to Repair? Towards Sustainable Remedies in Consumer Law. *European Review of Private Law*, 2019, č. 4, str. 861.